

Almázia

Kultúrna príloha

Banská Štiavnica
Mesto kultúry 2019

2. november 2018
číslo II.

samostatne
nepredajné

Čo nové v projekte?

Projekt Banská Štiavnica 2019: Renovácia identity sa čitateľom Štiavnických novín pripomína najmä prostredníctvom prílohy Almázia, to ale neznamená, že v zákluse sa nič nedeje. Záver roka 2018 je pre nás veľkou výzvou, počas ktorej pripravujeme všetko tak, aby sme ho od začiatku nasledujúceho roka mohli odštartovať. V týchto týždňoch prebiehajú rôzne verejné obstarávania, ktorých cieľom je príprava a rozšírenie tímu organizátorov tak, aby tento veľký projekt úspešne zrealizovali a aj odprezentovali verejnosti, ktorej účasť a zapojenie je dôležité. Rovnako pripravujeme skvalitnenie technického vybavenia kultúrneho centra tak, aby bolo pripravené prijímať produkcie nielen v budúcom

roku vo zvýšenej kvalite.

Teší nás, že na základe našej výzvy k nám prišli prvé odozvy, a to počas podujatia k úcte k starším. Oslovili sme mnohých seniorov s prosbou o zapojenie formou zdieľania zážitkov, konkrétnych predmetov či spomínaní. Táto naša výzva platí priebežne a veríme, že sa s nami mnohí spojíte. Uvítame aj spomínanie detí či vnukov na svojich rodičov a starých rodičov. Hľadáme aj ľudí, o ktorých príbehoch sa veľa nevie, ich osudy upadli do zabudnutia napriek tomu, že sa zachovali statočne či vykonali nejaký neobyčajný skutok.

Fond na podporu umenia zároveň uzavrel výzvu, v rámci ktorej sa o ďalšie aktivity v Banskej Štiavnici uchádzali rôzne subjekty. Do port-

fólia Mesta kultúry tak pribudnú ďalšie atraktívne podujatia, ktoré prinesú vysokú úroveň a pokúsia sa zaujať nielen miestne publikum.

Spoločne so zástupcami OZ Štokovec, priestor pre kultúru, sme 19.10. 2018 prezentovali projekt v krátkej 6 minútovej prezentácii v rámci podujatia Pecha Kucha Night v Divadle Potôň.

V najbližších dňoch a týždňoch nás čakajú stretnutia so zástupca-

mi škôl a pokračovanie v rozbehnutých administratívnych procesoch. Partneri projektu zároveň intenzívne komunikujú s umelcami, ktorí prídu do nášho mesta v budúcom roku a pripravujú tak svoj program, ktorý má byť „almáziou“ duší Štiavničanov. O tom, čo je v projekte nové vás budeme informovať aj naďalej prostredníctvom Štiavnických novín a najmä prílohy Almázia.

R. Marko

foto: Prezentácia v Divadle Potôň, zdroj: Oddelenie kultúry MsÚ BŠ

Rodinné striebro banskoštiavnických rodín

V prílohe Almázia zakladáme novú anketu s témou "Rodinné striebro banskoštiavnických rodín". Nájde sa aj u Vás v rodine vzácny poklad, ktorý si odovzdávate z pokolenia na pokolenie a ktorý má pre Vás predovšetkým duševnú hodnotu? Podelte sa s nami a napíšte nám na kultura@banskastiavnica.sk alebo adresu redakcie Štiavnických novín. V tomto čísle prinášame hneď prvé vyznanie:

Rodinné striebro sa v každej rodine dedí a zušľachťuje, ale málokedy vymieňa. Nie je tomu inak ani v tej našej. Je to neverbálny, no

veľavravný odkaz našich predkov. Ich duch spí paradoxne nie prevažne v strieborných, nie v zlatých, ale v drevených, papierových, bronzových a porcelánových predmetoch...

Boli sme traja súrodenci. Keď sa nám rodičia pomínuli, zdedili sme ich. Aby nikto nebol ukrátený, dohodli sme sa, že o tie najcennejšie budeme losovať. Tak s pietou listujem v pamätníkoch mojej starej mamy z prelomu 19. – 20. storočia, mojej mamy z 30-tych rokov 20. storočia, v spevníku písanom švabachom z 19. storočia, na predsádkach

s údajmi o dôležitých rodinných udalostiach, prezerám si tisíce fotografií v noblesných albumoch a čas od času beriem do rúk lyžicu a vidličku, vystrúhané z lipového dreva mojim prastarým otcom, kde rúčky zdobia stonky ruží s listami a pukmi tak realisticky, až sa tají dych. Nikdy z nich nikto nejedol, a predsa ich ohlodal zub času, no v mojej očiach sú to tie najfamóznejšie artefakty rodinnej histórie, svedčiacej o tom, že gény výtvarnej tvorivosti som zdedila po dávnych predkoch. Knihy a obrazy sem zaraďujem tiež. Aj mosadzný, decentne

dekorovaný mažiar, ktorý prežil 210 rokov v rodine mojich predkov a strieborná brazoletňa, zdobená emailom, ktorú nosím pri mimoriadne slávnostných príležitostiach a ktorú dedia zásadne ženy našej rodiny. Kedysi patrila prastarej mame, potom starej mame, naposledy mojej mame a vtedy na ne s láskou spomínam, aj keď tú najstaršiu som nikdy nevidela ani len na fotke. Ich duch ticho drieme v našom „rodinnom striebre“ a ja veľmi rada načúvam ich šepotu bez slov, a čím som staršia, tým mu viac rozumiem.

Oľga Kuchtová

Rozprávanie Juraja Čabáka: Náboženský život v Banskej Štiavnici

Viera je veľmi intímna záležitosť. Veriaci ľudia by však vieru nemali skrývať, majú ju žiť a ísť príkladom.

Aký bol náboženský život Banskej Štiavnice v období socializmu? Akým spôsobom režim zasiahol do života veriacich ľudí a ako sa s ním dokázali vysporiadať? Ktoré osobnosti mali zásluhu na stmelovaní náboženskej obce?

Pán Juraj Čabák nám v nasledujúcich riadkoch popísal, ako vnímal obdobie od 60-tych rokov 20. storočia až po pád komunizmu z pohľadu človeka praktizujúceho vieru.

Vzhľadom na svoj vek môžem o náboženskom živote v Banskej Štiavnici počas komunistického režimu hovoriť len v časovom úseku od druhej polovice 60-tych rokov. Koniec 60-tych rokov bol poznačený uvoľnením aj tu v Štiavnici. Prišli roky 70-te, normalizácia a sprísnenie podmienok zo strany režimu. Toto obdobie som zažil ešte ako mladý chlapec, preto to, čo sa v Štiavnici vtedy dialo, môžem len pomenovať na základe dojmov a dodatočného spájania súvislostí.

V čase môjho detstva, koncom 60-tych rokov, kresťanský život opäť ožil v podobe, akú mal pred Februárom 1948.

Známy štiavnický kostolný spevokol žil veľmi aktívnym životom a svojim spevom sprevádzal liturgiu svätej omše. Kalvárske púte mali vysokú návštevnosť a získali nadregionálny, celoslovenský význam. Vonkajšie prejavy viery mohli mať opäť takú podobu ako v minulosti.

Kalvária bola v tom čase miestom, kde sa nekonali len púte, ale i slávenia iných veľkých sviatkov, napríklad Božieho Tela. Konala sa tam bohoslužba aj s procesiou. Zásluhu na tom mal aj vtedajší kňaz

Jozef Dragúň. Ako mladý kaplán organizoval spoločné zájazdy farníkov, takže ľudia sa nestretávali len na bohoslužbách. Tieto zájazdy tematicky prepájali duchovnú stránku s historickou a vlastencovou, pretože súčasťou bol vždy historický výklad. Výlety smerovali napríklad do Marianky, do Levoče na Mariánsku horu alebo do Kostola sv. Pavla, do Bratislavy do Dómu sv. Martina, na Mohyly M. R. Štefánika na Bradle... Mnohí zo zúčastnených navštívili tieto miesta vôbec po prvýkrát.

Banskoštiavnický región mal vždy šťastie na dobrých kňazov.

Boli to ľudia, ktorí dokázali veriacich duchovne povzbudiť. Bývali sem často vysielaní za trest, pretože tu boli ťažké podmienky pre život a Štiavnica nebola v tomto období ideálnym miestom pre šírenie viery. Súviselo to s tým, že tu žilo veľké množstvo baníkov a robotníkov, ktorí síce bývali v minulosti zbožní, avšak pod vplyvom spoločenského tlaku a propagandy sa ich praktické žitie viery postupne vytrácalo. Nadalej tu však zostávala skupina ľudí, ktorí si vieru zachovávali a aj ju praktizovali.

V tzv. normalizačných 70-tych rokoch bolo cieľom štátu mať dozor nad cirkvami a ľudí praktizujúcich vieru prenasledovať rôznym spôsobom.

Mnohé z rodín preto prestali chodiť do kostola v meste, radšej cestovali do kostolov v okolitých dedinách či mestách. V Štiavnici sa postupne vytvorilo akési organizované neprajníctvo. Vtedajší režim využíval na to rôzne prostriedky.

Oficiálne boli bohoslužby povolené v kostoloch, náboženstvo sa mohlo vyučovať v školách po-

foto: Banskoštiavnická púť z roku 1956, zdroj: Archív autora

obede, pričom sa vytvárali také podmienky, aby naň chodilo čo najmenej detí. Púť sa mohla konať len so schválením štátnych orgánov. V čase púte mali stredoškólači povinný odchod z internátov domov. Pre školopovinnú mládež sa konali tzv. odpúťavacie akcie, napríklad vo forme filmového predstavenia v kine a učiteľia akceptovali len ospravedlnenky od lekára.

V 70-tych rokoch, počas pôsobenia pátra Benovica, začali sa v Štiavnici opravovať kostoly.

Ľudia sa zomkli a spoločnými silami prispeli k oprave farského kostola, Kostolíka sv. Alžbety, Kostola sv. Kataríny a aj Kalvárie, a to bol ďalší prejav súdržnosti miestnej farskej komunity. Zapojili sa do toho nielen ľudia zo Štiavnice a okolitých obcí, ale aj z iných miest Slovenska. Fenomén Kalvárie, spočívajúci vo výnimočnej danosti tohto posvätného miesta spájať ľudí, preniesol sa aj do dnešných čias.

Mimo oficiálne povoleného programu v kostoloch sa v Štiavnici každý rok na Veľkú noc stretávala pri prvej kaplnke pod Kalváriou skupina ľudí, aby tam na Zelený štvrtok uskutočnila súkromnú pobožnosť Krížovej cesty. Samozrejme, liturgicky to nepasovalo. Lenže vzhľadom na to, že Veľký piatok bol bežný pracovný deň, konali sa stretnutia v predvečer

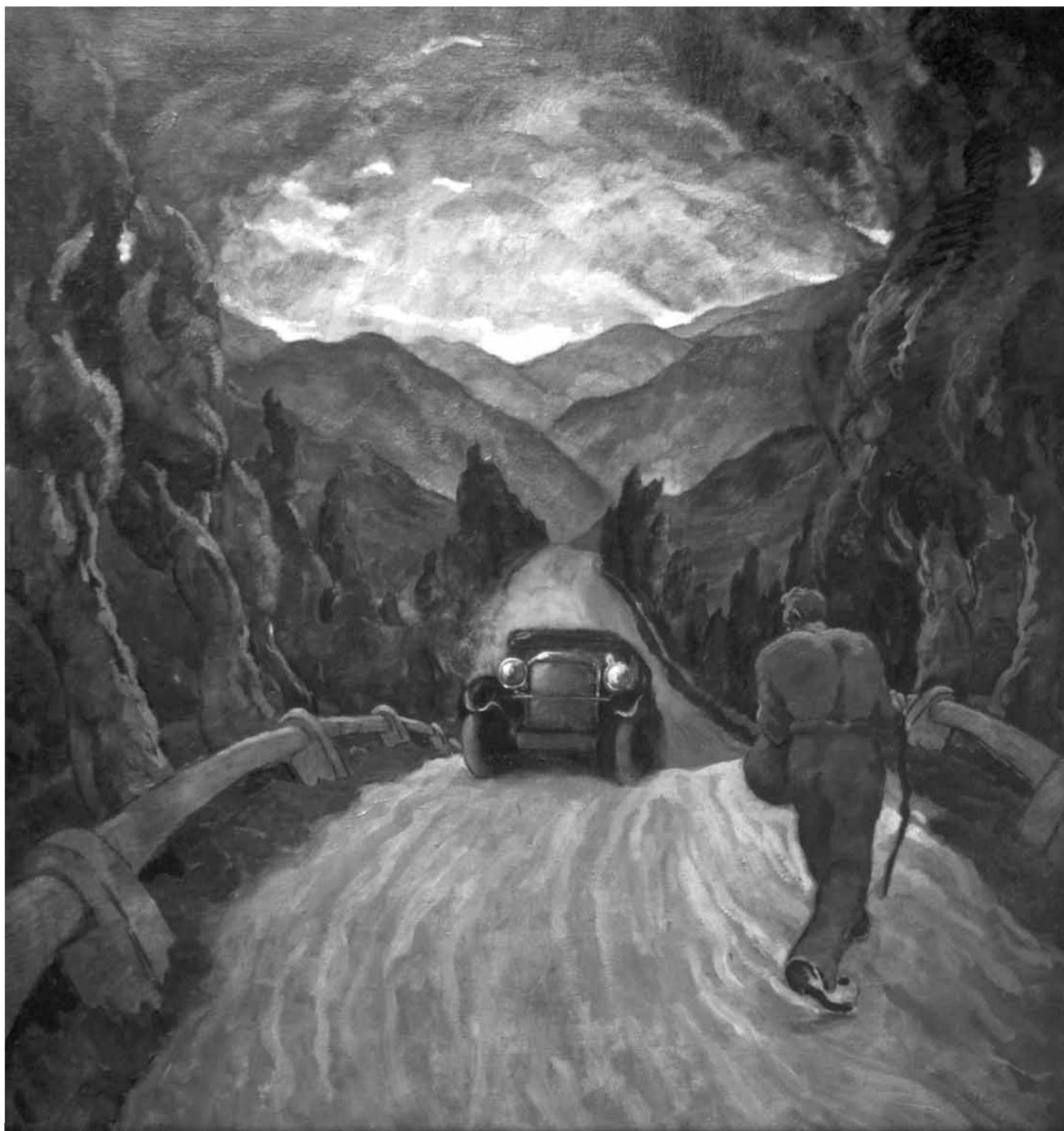
tohto sviatku a potme. Na Kalvárii sa zvykol zapalovať veľký kríž na múre pred Horným kostolom. Kríž bol presklený a vkladali sa doň sviece. Neskôr sa ho podarilo elektrifikovať. Na Zelený štvrtok, počas týchto stretnutí, bol kríž zapálený. Skupina ľudí sa modlila a kríž zrazu zhasol, pretože prišli príslušníci verejnej bezpečnosti a vyplli elektrinu.

V 80-tych rokoch tu ako farár pôsobil súčasný mukačevský biskup Vladyka Milan Šášik, grécko-katolícky farár.

Viedol ekumenické spoločenstvo, ktorému poskytol zázemie u seba na fare v Banskej Belej. Stretávali sa tu členovia rôznych konfesii kresťanského náboženstva – katolíci, evanjelici, baptisti, ale i neveriaci. Dokázal spojiť ľudí a vytvoriť priestor pre stretávanie sa na kresťanskej báze za účelom rozhovorov, ale i spoločných modlitieb a meditovania z Písma.

Počas pôsobenia pána dekana Lukačeviča v Banskej Štiavnici v prvej polovici 80-tych rokov ním boli veriaci vyzývaní na verejnú prezentáciu viery.

Gwerk na cestách

Obraz Edmunda Gwerka „Cestujúci“ z roku 1928 fascinoval už mnohých hostí Galérie Jozefa Kollára. Od tohtoročného februára v expozícii chýba. Prečo? Toto dielo a desať iných Gwerkových obrazov, ktoré boli vystavené v tunajšej galérii sú vlastníctvom Stredoslovenskej galérie v Banskej Bystrici. Galérii sa podaril husársky kúsok. Získala prostriedky na zreštaurovanie kolekcie diel tohto banskoštiavnického maliara. Obnovené obrazy z ateliéru reštaurátora putujú po Slovensku. Momentálne je Gwerkov „Cestujúci“ na východe, v Košiciach. Putovanie priblížime čoskoro v reportáži.

Rozprávanie Juraja Čabáka: Náboženský život v Banskej Štiavnici

← 2 Púte slúžili na to, aby kazateľ počas svojho príhovoru povzbudil veriacich k hlbšej viere, k jej praktizovaniu a vydávaniu svedectva, a na druhej strane, aby ich povzbudil do života. Každú prvú nedeľu v mesiaci sa konali na Kalvárii pobožnosti Krížovej cesty pod jeho osobným vedením. Či bolo leto, či zima,

vždy sa nazbieralo dosť ľudí, aby vyznanie viery a príslušnosť k cirkvi prebehlo verejne a viditeľne.

Na jar roku 1986 bol ustanovený za farára do Štiavnice Imrich Šišulák.

Jeho kázne boli od počiatku burcujúce, reagoval v nich aj na spoločensko-politickú situáciu, neváhal otvorene kritizovať vtedajší režim. Vďaka svojej komunikatívности mnohých dokázal priviesť späť k praktickému kresťanskému životu. Významným prínosom pre náboženský život v tom období bolo, že zabezpečil šírenie

v tom čase oficiálne nedostupnej náboženskej literatúry a vydával farský časopis.

Vďaka patrí dobrému Nebeskému Otcovi, že v časoch ťažkých pre život vo viere, neponechal svojich verných v Štiavnici a okolí bez duchovných otcov.

Za rozhovor ďakuje
Zuzana Paškayová

foto: Kalvária, zdroj: Archív autora